

ՀՀ-ում դպրոցների օպտիմալացման գործընթացի մասնակցային մոնիտորինգ

Համառոտագիր

«Հանրային քաղաքականության ինստիտուտ» (ՀԶԻ) ՀԿ-ն իրականացրել է ՀՀ-ում դպրոցների օպտիմալացման (միացման ձևով վերակազմակերպման) գործընթացի մասնակցային մոնիտորինգ՝ հնարավոր հիմնախնդիրները վեր հանելու և բարելավման առաջարկություններ ներկայացնելու նպատակով: Մոնիտորինգն իրականացվել է «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» (ԹԻՀԿ) ՀԿ-ի «Պահանջատեր հասարակություն՝ հանուն պատասխանատու կառավարման» ծրագրի շրջանակներում, ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության (USAID) աջակցությամբ:

2017թ. օգոստոսի 24-ին, ՀՀ Կառավարության հերթական նիստում որոշումներ ընդունվեցին մի շարք դպրոցների (6-ը՝ Երևանում, 9-ը՝ մարզերում)՝ միացման ձևով վերակազմակերպման մասին: Ի հակասություն մինչ այդ հրապարակային ելույթներում հռչակված սկզբունքների, վերակազմակերպված դպրոցների շարքում կային գյուղական բնակավայրերում գործող դպրոցներ:

Մասնակցային մոնիտորինգն իրականացվել է Բազելի կառավարման ինստիտուտի կողմից մշակված մեթոդաբանությամբ, ինչը ենթադրում է հանրային ծառայության (տվյալ դեպքում՝ կրթության) անմիջական սպառողների և շահագրգիռ այլ անձանց ներգրավում մոնիտորինգային խմբերում:

Իրականացվել է որակական հետազոտություն՝ դեպքի ուսումնասիրության մեթոդով: Փաստացի փակված յուրաքանչյուր դպրոց՝ իրեն բնորոշ վերակազմակերպման գործընթացով ու արդյունքներով, ուսումնասիրվել է որպես առանձին դեպք:

Իրականացվել են կիսաձևայնացված հարցազրույցներ օպտիմալացման գործընթացի ազդեցությունը կրող անձանց և անմիջական շահառուների հետ. վերակազմակերպված դպրոցների անձնակազմի ներկայացուցիչներ (տնօրեններ, փոխտնօրեններ, ուսուցիչներ), վերակազմակերպված դպրոցների աշակերտների ծնողներ, իրավահաջորդ դպրոցների ներկայացուցիչներ (տնօրեններ, փոխտնօրեններ):

Ուսումնասիրվել է 6 դպրոց (2-ը՝ Երևանում, 2-ը՝ Կոտայքի մարզի Փյունիկ և Չովաշեն գյուղական բնակավայրերում, մեկը՝ Տավուշի մարզի Բերդ քաղաքում, մեկը՝ Արմավիրի մարզի Փարաքար համայնքում): Հարցազրույց է իրականացվել 144 անձի հետ: Մասնակցային մոնիտորինգի խմբի 11 դիտորդները հավաքել են առաջնային հետազոտական տվյալները, իսկ ՀԶԻ թիմն իրականացրել է մոնիտորինգի դաշտային աշխատանքների ընդհանուր համակարգումն ու հավաքված տվյալների վերլուծությունը: Մոնիտորինգն իրականացվել է 2018թ. փետրվար և մարտ ամիսներին:

Հետազոտության հիմնական բացահայտումներն են.

- Հայաստանում դպրոցների օպտիմալացման քննարկվող գործընթացը ՀՀ օրենսդրության և ՀՀ միջազգային պարտավորությունների ու ընդունված սկզբունքների խախտումների էական ռիսկեր է պարունակում: Հատկապես գյուղական դպրոցների վերակազմակերպման պարագայում լուրջ խոչընդոտներ են առաջանում Կրթության մասին ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի (Կրթության բնագավառում պետական քաղաքականության սկզբունքները) 2-րդ մասի դրույթների (կրթության մատչելիությունը, շարունակականությունը, հաջորդականությունը և համապատասխանությունը սովորողների զարգացման մակարդակին, առանձնահատկություններին ու պատրաստականության աստիճանին՝ պետական պարտադիր նվազագույնի ապահովմամբ) իրագործման առումով:

- Օպտիմալացման գործընթացը հակասության մեջ է նաև ՀՀ կրթության զարգացման 2011-2015թթ. պետական ծրագրի դրույթների հետ, որոնցով նախատեսված էր՝ մինչև 2015թ. բոլոր մակարդակներում

բարձրացնել կրթության մատչելիությունը, ստեղծել հավասար հնարավորություններ, որ յուրաքանչյուրը ստանա առավել որակյալ կրթություն:

- Խնդիրներ են առաջացել նաև ՀՀ միջազգային պարտավորությունների կատարման հարցում: Մասնավորապես, Կրթության բնագավառում խտրականության դեմ կոնվենցիայի առաջին հոդվածն արգելում է որևէ անձի կամ անձանց խմբի՝ ցանկացած տեսակի կամ մակարդակով կրթություն ստանալու հնարավորությունից զրկելը, որևէ անձի կամ անձանց խմբի կրթությունը ցածր ստանդարտով սահմանափակելը: Կարծում ենք՝ գյուղական դպրոցների վերակազմակերպումը սահմանափակում է գյուղաբնակ երեխաների կրթություն ստանալու հնարավորությունները, ինչպես նաև՝ նրանց համար կրթության կազմակերպման ավելի ցածր ստանդարտներ է նախատեսում (կրթության միջավայրի, ենթակառուցվածքների և այլ պայմանների առումով):

- Դպրոցների օպտիմալացման արդյունքում խախտվել են նաև «Կրթության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի (Կրթության բնագավառում պետական քաղաքականության սկզբունքները) հետևյալ դրույթները. կրթության բնագավառում ժողովրդավարության սկզբունքների ապահովումը և ուսումնական հաստատությունների ողջամիտ ինքնավարությունը: Դպրոցների վերակազմակերպման որոշումները կայացվել են ոչ ժողովրդավարական եղանակով, կրթության անմիջական շահառուների կարծիքը հաշվի չի առնվել և չի ուսումնասիրվել որոշումները նախապատրաստելիս: Դպրոցները չեն ունեցել «ողջամիտ ինքնավարություն»՝ իրենց հետագա ճակատագրի տնօրինման հարցում: Վերակազմակերպման ենթակա դպրոցներին հնարավորություն չի տրվել շտկելու այն խնդիրները, որոնք հիմք են դարձել վերակազմակերպման գործընթացի համար:

- Դպրոցների օպտիմալացման արդյունքում սահմանափակվել է ծնողների՝ իրենց երեխաների համար ուսումնական հաստատություն ընտրելու ազատությունը (ինչը ևս ՀՀ միջազգային պարտավորությունների կարևոր սկզբունքներից է): Թե՛ Կառավարության որոշումների կայացման անհարմար ժամանակահատվածը (2017թ. օգոստոս), թե՛ դրանց պատշաճ իրազեկման բացակայությունը հնարավորություն չի տվել ընտանիքներին՝ պլանավորելու երեխաների ուսման կազմակերպման այլընտրանքային տարբերակները (օրինակ՝ իրավահաջորդ դպրոցի փոխարեն՝ այլ դպրոցների ուսումնասիրությունն ու ընտրությունը):

- Մոնիտորինգի արդյունքում չեն բացահայտվել դպրոցների վերակազմակերպման շնորհիվ կրթության որակի բարելավման կոնկրետ դրսևորումներ: Կրթության որակի վրա բացասաբար ազդող գործոնների շարքում հարցվողները հիմնականում նշել են. երեխաների աղապտացիոն խնդիրները (պայմանավորված մանկավարժական և ընկերական միջավայրի փոփոխությամբ) և նոր դասարաններում երեխաների բարձր թվաքանակը (ցածր խտությամբ դասարաններում ուսուցիչներն անհատական մոտեցում են ցուցաբերում յուրաքանչյուրի աշակերտի):

- Որոշ դպրոցներում եղել են տեղափոխված աշակերտների նկատմամբ խտրականության ու պիտակավորման ակնհայտ դրսևորումներ (թե՛ ուսուցիչների, թե՛ այլ աշակերտների ծնողների կողմից): Հարմարման և սոցիալական լարվածության խնդիրները, պակաս չափով, բնորոշ են եղել նաև ուսուցիչների՝ նոր կոլեկտիվներում ներառմանը: Կոնֆլիկտային իրավիճակների հիմնական պատճառը սահմանափակ ժամաքանակի վերաբաշխումն է՝ նոր ուսուցիչներով համալրված կոլեկտիվներում:

- Դպրոցների վերակազմակերպման՝ ուսումնասիրված վեց դեպքից երեքում, ըստ շահառուների գնահատման, իրավահաջորդ դպրոցի շենքային և գույքային պայմաններն ավելի վատն են, քան՝ փաստացի փակված դպրոցի համանման պայմանները:

- Դպրոցների վերակազմակերպման բոլոր դեպքերում միջինում 2 անգամ աճել է սովորողների տեղաշարժի համար անհրաժեշտ ժամանակը: Ուսուցիչները, որոնց աշխատավայրը փոխվել է, նույնպես ավելի շատ ժամանակ են ծախսում աշխատանքի գնալու և վերադառնալու վրա:

- Ուսումնասիրված դպրոցների առնվազն 23 ուսուցիչներ և ուսումնասօժանդակ անձնակազմի առնվազն 18 աշխատողներ զրկվել են աշխատանքից: Բնականաբար, վերակազմակերպված բոլոր դպրոցներում առանց աշխատանքի մնացած անձանց թիվը շատ ավելի մեծ է: Մանկավարժական և

ուսումնաստանողակ անձնակազմի անդամների հնարավոր գործազրկության խնդրին արձագանքող համակարգային մոտեցում չի եղել: Այն դեպքերում, երբ ուսուցիչները շարունակել են մանկավարժական գործունեությունը (թե՛ իրավահաջորդ, թե՛ այլ դպրոցում), նրանց աշխատանքային զբաղվածությունը հիմնականում նվազել է՝ նախկին աշխատանքային զբաղվածության ծավալի (դրույթի) համեմատ: Բնականաբար, նվազել է նաև այդ ուսուցիչների աշխատավարձը:

- Դպրոցների փոփոխության արդյունքում բազմաթիվ դեպքերում աճել են աշակերտների հավելյալ ծախսերը՝ տրանսպորտի, սննդի, որոշ դեպքերում՝ նաև կրկնուսուցման¹ համար: Եթե նախկինում հնարավոր էր դպրոց հասնել ոտքով, ապա այժմ երեխաների մի մասը ստիպված է օգտվել հանրային տրանսպորտից և տաքսուց:

- Գյուղական բնակավայրերում դպրոցների վերակազմակերպման առկա և կանխատեսվող բացասական հետևանքներն ավելի ցայտուն են: Աշակերտների տեղաշարժը՝ դեպի այլ համայնքների դպրոցներ, ռիսկեր է պարունակում երեխաների կյանքի և առողջության համար: Այդ ռիսկերն առավել ակնհայտ են բարձր լեռնային շրջանների բնակլիմայական վատ պայմաններում (օրինակ՝ ձնաբքի պայմաններում փակված ճանապարհներին մնալու վտանգը): Գյուղերում աշակերտների տրանսպորտային տեղաշարժի ապահովումը բարդ է՝ հանրային տրանսպորտի անհարմար և անկանխատեսելի չվացուցակի, անապահով ընտանիքների համար առաջացող լրացուցիչ ծախսերի, և այլ պատճառներով:

- Հետազոտված մարզային համայնքներում դպրոցի օպտիմալացման հետևանքով մի քանի ընտանիքներ արդեն իսկ տեղափոխվել են այլ համայնքներ (այդ թվում՝ արտերկիր):

- Դպրոցների վերակազմակերպման դրական հետևանքներն են. իրավահաջորդ դպրոցում աշակերտների թվաքանակի ավելացումը և աշակերտների միջև մրցակցության խթանումը, սովորողների նոր սոցիալական կապերի ձևավորումը, համայնքային կյանքին բնորոշ «փակ» մշակույթի «բացումը», վերակազմակերպված որոշ դպրոցներում աշակերտների՝ դասերից բացակայության, ուշացումների, ցածր առաջադիմության նկատմամբ ձևավորված լոյալ մոտեցման հաղթահարումը և նոր դպրոցներում ավելի «խիստ», կարգապահությանն ու կրթական վերջնարդյունքների ապահովմանը միտված մոտեցումների կիրառությունը:

Հետազոտության հիմնական առաջարկություններն են.

Դպրոցների վերակազմակերպման գործընթացի վերաբերյալ

1. ՀՀ-ում դպրոցների վերակազմակերպման ներկայիս գործընթացն անհրաժեշտ է անհապաղ դադարեցնել և, նախքան որևէ ձևաչափով դրա շարունակությունը, իրականացնել արդյունքների և հետևանքների համակողմանի ուսումնասիրություն (ներառյալ՝ դիտարկել այս հետազոտության արդյունքները):

2. Դպրոցների օպտիմալացումը պետք է լինի կրթական առավել լայն բարեփոխումների մի մասը: Դպրոցի վերակազմակերպումը պետք է դիտարկվի որպես ածանցյալ խնդիր, բազմաթիվ քայլերից մեկը՝ կրթության որակի ապահովման ավելի ընդգրկուն վերջնարդյունքին հասնելու ճանապարհին:

3. Դպրոցների վերակազմակերպման գործընթացը շարունակելու պարագայում անհրաժեշտ է հանրությանը ներկայացնել համապարփակ ծրագիր, որտեղ պատասխաններ կլինեն նաև այս հետազոտությամբ բարձրաձայնված խնդիրներին: Միայն կառավարության որոշումները բավարար չեն՝ ռեֆորմների արդյունավետ իրականացման համար: Ակնկալվող համակողմանի ծրագրում պետք է խորությամբ հիմնավորված լինի դպրոցների վերակազմակերպման անհրաժեշտությունը, պետք է ներկայացված լինեն այդ գործընթացի հեռահար նպատակներն ու ակնկալվող արդյունքները: Վերջապես, պետք է շարադրված լինեն դպրոցների օպտիմալացման այնպիսի սկզբունքներ, որոնք կերաշխավորեն

¹ Կրկնուսուցման անհրաժեշտությունը հիմնականում ծագել է այն դեպքերում, երբ նոր (ընդունող) դպրոցում սովորողների ուսումնական առաջադիմությանն առաջադրվող պահանջներն ավելի բարձր են եղել: Որոշ դեպքերում օտար լեզվի կրկնուսուցման պահանջ է առաջացել, քանի որ փակված և նոր (ընդունող) դպրոցներում տարբեր օտար լեզուներ են դասավանդվել:

յուրաքանչյուր երեխայի կրթության իրավունքի անխոչընդոտ իրացումը, կրթության մատչելիության, հասանելիության և հավասարության ապահովումը:

(ՀՀ կառավարություն, ՀՀ ԿԳՆ)

Դպրոցների վերակազմակերպման որոշումների վերաբերյալ

4. Դպրոցների վերակազմակերպման հնարավոր հաջորդ որոշումներում անհրաժեշտ է խուսափել կրկնվող, հռչակագրային բնույթի ձևակերպումներից: Հիմնավորումներն ու ակնկալվող արդյունքները պետք է լինեն խիստ հասցեական և արտացոլեն առանձին դպրոցի յուրահատուկ իրավիճակը: Եթե նախատեսված է, օրինակ, կրթության որակի բարձրացման նպատակ, պետք է ներկայացված լինեն նաև դրան հասնելու կոնկրետ ուղիները և որակի գնահատման չափանիշները: Նույնը վերաբերում է նաև բյուջեի միջոցների արդյունավետ օգտագործման, սովորողների բնականոն ուսուցման ապահովման և նմանատիպ այլ խնդիրների ձևակերպմանը:

(ՀՀ կառավարություն, ՀՀ ԿԳՆ, ՀՀ Տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն, ՀՀ մարզպետարաններ)

Առանձին դպրոցի վերակազմակերպման վերաբերյալ

5. Յուրաքանչյուր դպրոցի վերակազմակերպման որոշմանը պետք է նախորդի դրա նպատակահարմարության, հնարավոր դրական ու բացասական հետևանքների, ռիսկերի մանրակրկիտ վերլուծություն: Այն իր հերթին պետք է ձևավորված լինի դպրոցի բոլոր շահառուների կարծիքների համակողմանի ուսումնասիրության և դպրոցի պայմանների գնահատման հիման վրա: Որպես դպրոցի վերակազմակերպման ելակետ պետք է վերցնել ոչ միայն տվյալ պահի դրությամբ սովորողների թվաքանակը, այլ՝ տվյալ դպրոցում սովորողների թվի՝ վերջին տարիների դինամիկան և դրա կանխատեսվող փոփոխությունները, ինչպես նաև՝ տեղական առանձնահատկություններն ու պայմանները:

(ՀՀ ԿԳՆ, մարզպետարաններ և Երևանի քաղաքապետարան)

6. Վերակազմակերպման ենթակա (թեկնածու) դպրոցներին անհրաժեշտ է առկա իրավիճակի բարելավման հնարավորություն ընձեռել: Շահագրգիռ կողմերի աջակցությամբ դպրոցը կարող է կազմել գործողությունների ծրագիր՝ ուղղված կրթության որակի բարելավմանը, կրթական գործընթացի առավել արդյունավետ կազմակերպմանը, կրթության կազմակերպման միջավայրի բարելավմանը, ֆինանսական միջոցների առավել արդյունավետ տնօրինմանը, և այլն: Միայն այդ ծրագրի իրականացումից հետո, գնահատելով արդյունքները, կարելի է վերջնական որոշում կայացնել դպրոցի վերակազմակերպման անխուսափելիության մասին:

(Վերակազմակերպման ենթակա դպրոցներ)

Դպրոցների վերակազմակերպման հնարավոր սկզբունքների վերաբերյալ

7. Դպրոցների վերակազմակերպման ապագա ծրագրում (եթե այդպիսին լինի) անհրաժեշտ է ամրագրել մի շարք սկզբունքներ: Մասնավորապես.

7.1 Գյուղական դպրոցների փաստացի փակման (լուծարման, վերակազմակերպման կամ այլ եղանակով) արգելքի սահմանում²,

7.2 Դպրոցների վերակազմակերպման գործընթացի նախաձեռնում միայն ծայրահեղ անհրաժեշտության դեպքում (սահմանելով ծայրահեղ անհրաժեշտության պայմանները/չափանիշները),

7.3 Վերակազմակերպման ենթակա դպրոցի ընտրության սկզբունքների և ընտրության բուն գործընթացի առավելագույն թափանցիկության ապահովում,

² Գյուղական դպրոցների օպտիմալացումը կարող է իրականացվել միայն ծայրահեղ անհրաժեշտության դեպքում գյուղաբնակ երեխաների որակյալ կրթության ապահովման անհնարիության պայմաններում:

- 7.4 Վերակազմակերպման ենթակա դպրոցի ընտրության գործընթացում սոցիալական արդարության և հավասարության սկզբունքների պահպանում (դպրոցի շահառուների համար պետք է պարզ լինի, թե բոլոր դպրոցների համախմբությունից ինչու և ինչպես է ընտրվել հենց իրենց դպրոցը),
- 7.5 Դպրոցի մանկավարժական կոլեկտիվի, դպրոցի շահառուների և համայնքի անդամների ակտիվ մասնակցություն՝ վերակազմակերպման որոշման մշակմանն ու քննարկմանը,
- 7.6 Սովորողին և նրա ուսումնական առաջադիմությունը չվնասելու³ սկզբունքի ամրագրում (վերակազմակերպման արդյունքում սովորողների կրթության որակը, առողջությունն ու անվտանգությունը, սոցիալական միջավայրը, շենքային և գույքային պայմանները, ուսումնառության այլ պայմանները պետք է չզիջեն նախորդ դպրոցի (և համայնքի) համանման պայմաններին),
- 7.7 Սովորողի ընտանիքին չվնասելու սկզբունքի ամրագրում (վերակազմակերպման արդյունքում սովորողի ընտանիքի համար պետք է չավելանան լրացուցիչ ծախսեր՝ տրանսպորտի, մնդի, կրկնուսուցման և այլ ուղղություններով),
- 7.8 Ընդունող դպրոցի ներառականության պայմանների ապահովում և հատուկ ուշադրություն ԿԱՊԿՈՒ երեխաների տեղափոխության, տեղաշարժի ու ներառման խնդիրներին:

(ՀՀ կառավարություն, ՀՀ ԿԳՆ)

Դպրոցների վերակազմակերպման այլընտրանքային մոդելների վերաբերյալ

8. Անհրաժեշտ է ուսումնասիրել և կիրառել դպրոցների օպտիմալացման այլընտրանքային մոտեցումներ: Օրինակ, կարող է փորձարկվել վարչական օպտիմալացման մոդելը: Մի քանի դպրոցներ կարող են միավորվել որպես մեկ իրավաբանական անձ՝ միաժամանակ պահպանելով յուրաքանչյուր դպրոցի մանկավարժական անձնակազմն ու կրթության կազմակերպման միջավայրը (դպրոցի շենքը): Այս մոտեցումը թույլ կտա բյուջեի միջոցների խնայողություն անել՝ միաժամանակ պահպանելով դպրոցների մանկավարժական կազմը: Մասնակի՝ վարչական օպտիմալացման շնորհիվ կկրճատվի վարչական անձնակազմի (տնօրեններ, փոխտնօրեններ, հաշվապահներ, այլ) թվաքանակը, իսկ տնտեսված միջոցները կուղղվեն միավորված դպրոցներում կրթության որակի բարելավմանը: Այս մոդելի կիրարկման արդյունքում ակնկալվում է միավորված դպրոցի կառավարման խորհրդի կարողությունների ուժեղացում և դրա անկախության մակարդակի բարձրացում (ևոր անձանց մուտքի շնորհիվ): Կընդլայնվեն աշակերտների՝ տարատեսակ կրթական ծառայություններից օգտվելու հնարավորությունները, քանի որ միավորված դպրոցները մեկը մյուսին կփոխլրացնեն իրենց ուժեղ կողմերով (օրինակ՝ մի դպրոցում դասավանդման նորարար մեթոդներ են օգտագործվում, մյուսում՝ զարգացած ենթակառուցվածքներ կան, և այլն):

9. Դպրոցի վերակազմակերպման այլընտրանքներից մեկը կարող է լինել հեռավար ուսուցման ընդլայնված կիրառումը՝ հատկապես հեռավոր գյուղական բնակավայրերի սովորողների համար: Հեռավար ուսուցումը թույլ կտա լրացնել դասավանդման ավանդական մոտեցման պարագայում առաջ եկած հնարավոր բացերը (օրինակ՝ ուսուցիչների պակասը, մի ուսուցչի կողմից մի քանի առարկայի դասավանդումը, և այլն): Հեռավար ուսուցման միջոցով կրթության որակի բարելավումն ու առկա խնդիրների շտկումը թույլ կտա խուսափել դպրոցի փակման որոշումից:

(ՀՀ կառավարություն, ՀՀ ԿԳՆ)

Միավորված դպրոցների մասնակցային կառավարման վերաբերյալ

10. Դպրոցների միավորման դեպքերում անհրաժեշտ է ապահովել իրավահաջորդ դպրոցի կառավարման խորհրդի, ծնողական և աշակերտական խորհուրդների վերընտրության և/կամ

³ Չվնասելու սկզբունքը վերաբերում է նաև այն իրավիճակների անթույլատրելիությանը, երբ փակված և նոր (ընդունող) դպրոցներում տարբեր օտար լեզուներ են դասավանդվում: Այս հետազոտության շրջանակներում այդ խնդիրը բացահայտվել է առնվազն 2 դպրոցում գյուղական և քաղաքային:

վերակազմավորման գործընթացն այն նպատակով, որ դպրոցի նոր շահառուները դրանց մաս կազմելու հավասար հնարավորություն ունենան:

(Իրավահաջորդ դպրոց)

Դպրոցների վերակազմակերպման որոշումների իրազեկման վերաբերյալ

11. Անընդունելի է դպրոցների վերակազմակերպման մասին ուսումնական տարվա մեկնարկին (օգոստոսի վերջ, սեպտեմբերի 1) իրազեկելու պրակտիկան: Եթե դպրոցի վերակազմակերպման գործընթացն անխուսափելի է, անհրաժեշտ է թե՛ դպրոցի անձնակազմին, թե՛ սովորողներին ու նրանց ընտանիքներին իրազեկել ողջամիտ ժամկետներում, որպեսզի վերջիններս կարողանան պլանավորել իրենց հետագա կրթության/աշխատանքի հետ կապված հարցերը: Ընդ որում, պետք է կիրառել շահառուների իրազեկման այնպիսի ձևաչափ և եղանակ, որպեսզի այդ տեղեկատվությունը մատուցվի հնարավորինս հանրամատչելի կերպով:

(ՀՀ ԿԳՆ, մարզպետարաններ և Երևանի քաղաքապետարան)

Ընդունող դպրոցներում սովորողների ինտեգրման վերաբերյալ

12. Հատուկ ուշադրության է արժանի ընդունող դպրոցներում (ոչ միայն իրավահաջորդ) սովորողների հոգեբանական և սոցիալական ադապտացիայի խնդիրը: Ընդունող դպրոցների անձնակազմը պետք է պատրաստված լինի նոր աշակերտների ինտեգրմանը, այդ թվում՝ հոգեբանների, սոցիալական աշխատողների ու սոցիալական մանկավարժների միջամտությամբ: Պետք է բոլոր միջոցները գործադրվեն՝ ընդունող դպրոցում սովորողների հանդեպ խտրականությունն ու միջանձնային կոնֆլիկտները բացառելու համար:

(Իրավահաջորդ դպրոց)

Հավելյալ ծախսերի փոխհատուցման վերաբերյալ

13. Անհրաժեշտ է գործարկել դպրոցի վերակազմակերպման հետևանքով թե՛ սովորողների ընտանիքների, թե՛ ուսուցիչների համար առաջացող լրացուցիչ ծախսերի փոխհատուցման մեխանիզմներ: Սովորողների դեպքում, օրինակ, դրանք կարող են լինել տրանսպորտի, սննդի և լրացուցիչ կրթական ծրագրերին մասնակցության ծախսերը:

(ՀՀ կառավարություն, մարզպետարաններ և Երևանի քաղաքապետարան)

Սովորողների տրանսպորտային տեղաշարժի ապահովման վերաբերյալ

14. Դպրոցների վերակազմակերպման բոլոր դեպքերում անհրաժեշտ է ապահովել սովորողների համար հասանելի, մատչելի (որոշ դեպքերում՝ անվճար) և անվտանգ տրանսպորտային տեղաշարժը: Այս խնդրի լուծումը հատկապես հրատապ է գյուղական բնակավայրերում:

(ՀՀ մարզպետարաններ և Երևանի քաղաքապետարան)

Գործազրկության և այլ անցանկալի սոցիալական հետևանքների հաղթահարման վերաբերյալ

15. Վերակազմակերպման արդյունքում աշխատանքից ազատվող ուսուցիչներին, ուսումնասօժանդակ և սպասարկող անձնակազմի անդամներին անհրաժեշտ է առաջարկել արժանապատիվ աշխատանքի այլ տարբերակներ: Եթե աշխատանքի փոփոխության արդյունքում ի հայտ են եկել հավելյալ ծախսեր (օրինակ՝ տրանսպորտային տեղաշարժի կամ մասնագիտական վերապատրաստման), անհրաժեշտ է ապահովել դրանց փոխհատուցումը: Այլ դպրոցներում առաջարկվող աշխատանքի պարագայում անհրաժեշտ է հնարավորինս ապահովել դրա ծավալի (գբաղվածության, դրույքի) համարժեքությունը՝ նախկին աշխատանքի ծավալին:

16. Պետք է ամրագրել հստակ չափանիշներ, թե դպրոցների վերակազմակերպման հետևանքով հաստիքների կրճատման արդյունքում անձնակազմի որ անդամներին է տրվելու իրավահաջորդ դպրոցում աշխատանքի շարունակության հնարավորություն, ինչպես և ում կողմից են նրանք ընտրվելու: Կադրերի

ընտրության ընթացակարգերը պետք է հնարավորինս բացառեն կողմնակալությունն ու շահերի բախումը հատկապես այն իրավիճակներում, երբ որոշում կայացնողը իրավահաջորդ դպրոցի տնօրենն է:

17. Վերակազմակերպումից հետո դպրոցներում աշխատանքով ապահովված ուսուցիչներին պետք է տրամադրվեն վստահելի երաշխիքներ առ այն, որ աշխատանքով ապահովումը ժամանակավոր լուծում չէ՝ ուղղված սոցիալական դժգոհության կանխարգելմանը: Ուսուցիչները պետք է վստահություն ունենան իրենց աշխատանքի շարունակականության և աշխատանքային իրավունքների պաշտպանվածության վերաբերյալ:

18. Վերոնշյալ փոփոխությունները ենթադրում են նաև ուսուցչի թափուր տեղի համալրման մրցույթի կարգի վերանայում: Օրինակ, դպրոցի օպտիմալացման արդյունքում աշխատանքից զրկված ուսուցիչներին աշխատանքի ընդունվելիս կարող է առաջնահերթություն տրամադրվել՝ այլ, հավասար պայմանների դեպքում:

(ՀՀ Կառավարություն և ՀՀ ԿԳՆ)

Սույն ուսումնասիրությունը հնարավոր է դարձել Ամերիկայի ժողովրդի աջակցությամբ՝ ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության ֆինանսավորմամբ և «Թրանսփարենսի Ինթերնեշլի հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ-ի կողմից իրականացվող «Պահանջատեր հասարակություն՝ հանուն պատասխանատու կառավարման» ծրագրի շրջանակներում: Ուսումնասիրության բովանդակության համար պատասխանատու է «Հանրային քաղաքականության ինստիտուտ» հասարակական կազմակերպությունը, և պարտադիր չէ, որ այն արտահայտի ԱՄՆ ՄԶԳ կամ ԱՄՆ կառավարության տեսակետները: